

Bokmeldinger

Religionene i det gamle Hellas. Av H. Ludin Jansen. Universitetsforlaget, Oslo, Bergen, Tromsø 1974. 73 sider ill., kr. 24.50.

Før Ludin Jansen gikk av som professor, utgav han en rekke bøker. I flere tifeller dreier det seg om forelesninger for studenter i religionshistorie.. Slik også med denne lille boken. At Ludin Jansen er kjent som en dyktig foreleser, forstår man godt når man leser disse forelesningene. Fremstillingen er interessevekkende, ikke minst fordi forf. hyppig trekker sammenligninger med andre religioner. Komposisjonen er kronologisk orientert, og begynner naturlig nok med en oversikt over kildene til gresk religion. Her er forf. i høy grad på hjemmebane. Som religionshistoriker er han først og fremst tekstkjenner og tekstforsker med solide språklige forutsetninger. Dette kommer tydelig frem også i det foreliggende arbeid. Riktignok heter det beskjedent i forordet «Hva jeg i noen grad har tillatt meg å legge frem av helt egne synspunkter, gjelder i første rekke

det jeg mener om kunstens og filosofiens plass i gresk religion, foruten en del synspunkter på det elevsinske mysterium.» Dette kan være riktig nok. Det er da heller ikke så helt lett å være absolutt original i en fremstilling av religionene i det gamle Hellas. Men boken er ikke et kompilatorisk produkt. Det merkes på detaljene. Ludin Jansen har her gitt oss en instruktiv, levende og aspektrik oversikt over religionene i det gamle Hellas. Skulle jeg komme med en kritisk bemerkning måtte det være som to spørsmål. Hvorfor velger forf. stavemåten Darius? Jeg stiller meg også tvilende til beretningen av verdidommer i en deskriptiv fremstilling som denne. Ett eksempel på slike verdidommer: «Grekerne var teknisk og filosofisk overlegne over de folk de hadde beseiret, men de beseirede folk var dem langt overlegne når det gjaldt religiøse forestillinger og ideer.» Teknisk overlegenhet lar seg nok måle, filosofisk i noen grad også, men religiøs?

Nils E. Bloch-Hoell

A Pioneer Churchman. J. W. C. Dietrichson in Wisconsin 1844–1850. Redigert av E. Clifford Nelson. New York 1973.

Av de fire utsendinger fra Kristiania misjonsforening som møtte på Det norske misjonsselskaps generalforsamling i Kristiansand i 1843 (den første ordinære), var det to – begge teologiske kandidater – som skulle komme til å spille en fremtredende rolle som kirkebyggere i det fremmede, men under høyst ulike forhold og i vidt forskjellige verdensdeler: J. W. C. Dietrichson blant norske utvandrere i Nord Amerika og H. P. S. Schreuder blant et uavhengig bantufolk i Syd Afrika.

Schreuder reiste ut i 1843, og Dietrichson det følgende år. Begge fikk i høy grad erfare hva det vil si å være pionér. Og da tenker vi ikke først og fremst på fysiske anstrengelser og savn av goder – materielle og åndelige – som i et «sivilisert» samfunn er selvfølgelig, men på den kritikk de ble gjenstand for, og de konflikter som oppsto, og som sterkt tærte på frimodigheten i tjenesten. Ingen av dem har hittil fått det ettermæle de fortjener. Når det gjelder Dietrichson, er det tegn som tyder på vilje til en mer rettfærdig vurdering av ham. Et slikt tegn er «*A Pioneer Churchman*». Det gjøres her et oppriktig forsøk på å forstå denne kontroversielle og til dels tragiske skikkelse ut fra hans personlige forutsetninger og den tid han tilhørte. Vi sikter bl. a. – og ikke minst – til professor E. Clifford Nelsons utmerkede «introduksjon» (s. 1–38). Vi har bare én bemerkning av kritisk art til det balanserte bilde av Dietrichson

som redaktøren her har tegnet: den unyanserte bruk av ordet «grundtvigianisme» (og dets avledninger).

Boken består vesentlig av en oversettelse til engelsk av Dietrichsons «Reise blandt de norske Emigranter i De forenede nordamerikanske Fristater» (trykt 1846) og av hans «Kirkebog for Den Norsk Lutherske Menighed paa Koskonongs Prairier» etc. Oversettelsen av disse historiske dokumenter, henholdsvis ved M. Rosholt og H. E. Kaasa, er mesterlig.

For øvrig må de tallrike og verdifulle henvisninger – igjen redaktørens verk – særskilt nevnes.

O. G. Myklebust

Lars Thunberg/Holsten Fagerberg: Kyrkogemenskap. Kring samtalen mellan lutheraner och reformerta (= Konfessioner i dialog 1), Almqvist & Wiksell, Stockholm 1974, 167 s.

Hensikten med denne boken er å gi et bilde av vår egen tids samtaler om kirkefelleskap mellom reformerte og lutherske kirker. Naturlig nok vies Leuenbergkonkordien stor oppmerksomhet. 1973-versjonen gjengis i svensk oversettelse (s. 85–95), og etterfølges av en relativt omfattende kommentar der *Lars Thunberg* tar for seg konkordien paragraf for paragraf (s. 97–164). Kommentaren er interessant, ikke minst fordi Thunberg til stadighet trekker inn en rekke av de innvendinger som ble reist mot 1971-versjonen av konkordien, og så viser hvilke forand-

ringer disse innvendingene har medført, eventuelt ikke medført i 73-versjonen.

At Thunbergs positive holdning til konkordien klart kommer til uttrykk er selvfølgelig ingen innvending mot kommentaren. Likevel må det sies at det på en rekke punkter kunne ha vært ønskelig med en noe mer kritisk – men ikke dermed negativ – analyse. Et viktig eksempel er konkordiens anvendelse av CA VII. Her gir konkordien og dens tilhengere etter min mening motstanderne litt for gode kort på hånden. Det er ennå sprengstoff nok i CA VII til å ryste så vel konkordien som dens motstandere ganske fundamentalt.

For øvrig inneholder boken dokumenter fra samtalen i Leuenberg 1969–70 (s. 73–85) og i Bad Schauenburg 1963–67 (s. 61–71); en uttalelse fra den luthersk-reformerte samtalen i USA 1962–66 (s. 51–59); en rapport fra den svensk-skotske konferanse i Sigtuna 1961 (s. 47–49) og endelig nattverds-tesene fra Arnoldshain (s. 41–46) – alt i svensk oversettelse. I en nyttig innledning om «Leuenberg-konkordins bakgrund och förutsättningar» setter *Holsten Fagerberg*, som selv var aktivt med i Leuenbergsamtalen, alle de gjengitte dokumentene inn i en historisk sammenheng (s. 15–40). Også denne innledningen er preget av forfatterens positive holdning til disse samtale, uten at det på noen måte reduserer dens informasjonsverdi.

Alle dokumentene er som sagt oversatt til svensk. Det hadde ikke økt bokens omfang i noen nevneverdig grad om man dessuten hadde gjengitt den tyske versjonen av Leuenbergkonkordien og kanskje

også Arnoldshaintesene, men det hadde økt bokens bruksverdi. Men altså: som en første innføring i de luthersk-reformerte samtale er boken anbefalelsesverdig. Dessuten avsluttes den med en nyttig bibliografi.

Svein Aage Christoffersen

Kirchengeschichte als Missionsgeschichte. I. Die alte Kirche. Herausgeg. v. Heinzgünter Frohnes u. Uwe W. Knorr, Chr. Kaiser-Verlag, München 1974 LXXXIV + 472 s.

Tittelen er lovende. Det må da være en verdifull innfallsvinkel til kirkehistorien å se den som misjonshistorie. De drøye 550 sidene fordelt på 30 avsnitt inneholder da også svært meget av verdi. Det gjelder ikke minst de to første bidragene på noen og åtti sider av Frohnes: Missionsgeschichte und Kirchengeschichte med særdeles utførlig bibliografi. Frohnes viser et helt imponerende kjennskap til den relevante litteratur, og hans to bidrag er spesielt skrevet for det foreliggende verk. Men lett leselig skriver han så visst ikke. Og noen av de 250 fotnotene svulmer opp så de dekker mer enn halve siden. Men ellers synes jeg dessverre at denne omfangsrike boken er noe av en skuffelse. For det første blir det liten eller ingen sammenheng i fremstillingen. Det kan selvfølgelig ha sine fordeler at man har gjort bruk av *nitten* forskjellige medarbeidere, alle med forskningsbidrag på områder der de må sies å være eksperter. Men

nettopp her svikter det noe. Det er ikke uten videre sikkert at en patristiker er den rette mann til å skrive et kapittel i denne boken. Det er nemlig ikke uten videre gitt at hans måte å nærme seg stoffet på er den ideelle i dette tilfelle. For en anmelder skaper en bok som denne store vanskeligheter. Man kan ikke godt ta for seg hver av de nitten forfatterne. Personlig tror jeg det ville ha vært en fordel om man kunne ha fått en eller flere missiologer til å skrive dette bindet. Misjonsforskere ville ha hatt en annen og mer enhetlig måte å nærme seg stoffet på og ville ha kunnet stille spørsmål som ikke alle patristikere er oppmerksomme på.

Min annen innvending er den at mange av bidragene er svært gamle, opptrykk av artikler helt fra 1909 (Karl Holl). Det er ikke nok at artiklene var foretreffelige

den gang de ble skrevet. Det lukter støv av flere av dem når de opptrer under en noe villedende boktittel i en publikasjon fra 1974. For tittelen er ikke helt dekkende. Den korte artikkelen av Alfred Adam om munkevesenet i den gamle kirken forteller således en del om dette tema, men setter det ikke inn i missiologisk sikt.

Navn- og forfatterregister er uklanderlige, men man savner saksregister. For en nordmann er det hyggelig å legge merke til en artikkel av Einar Molland, opprinnelig trykt i Norsk Tidsskrift for Misjon i 1962, samt flere henvisninger til Myklebusts doktoravhandling. Man savner ellers en henvisning til Svensk Missionstidsskrift. En nyttig, men på ingen måte banebrytende eller nyskapende bok.

Nils E. Bloch-Hoell